

¹Lidija Cvikić, ²Marija Bošnjak i ³Zrinka Kolaković

¹ Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

^{2,3} vanjski suradnici Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatski kao ini jezik u računalnome okružju – glotodidaktička promišljanja

Rad se bavi e-učenjem hrvatskoga kao inoga jezika, odnosno njegovim pojedinim glotodidaktičkim principima. U uvodnome se dijelu određuju nazivi novi mediji, informacijske i komunikacijske tehnologije i e-učenje. Zatim se na primjerima različitih oblika e-učenja hrvatskoga jezika raspravlja o izazovima koje e-učenje jezika postavlja pred sudionike nastavnoga procesa, kao i pred stručnjake koji se nastavom bave na teorijskoj razini.

Ključne riječi: e-učenje, hrvatski kao ini jezik, glotodidaktika

0. Uvod

Tehnologija je sastavni dio suvremene nastave, od uporabe uređaja za reprodukciju slike i zvuka, preko računala, sve do interaktivnih ploča. Razvoj tehnologije izrazito je brz i snažan, primjerice, tableti su stari pet-šest godina, a pametni telefoni samo nekoliko godina stariji te se katkada čini da tehnologija upravlja promjenama načina na koji živimo. Vidljivo je to i na primjeru nastave, posebice nastave stranih jezika, gdje se tehnologija više ne prilagođava nastavi, nego se nastava prilagođava tehnologiji. Tako se u znanstvenim i stručnim časopisima, kao i na znanstvenim skupovima, raspravlja o mobilnome učenju, odnosno učenju putem mobilnih uređaja (Ally 2009), o uporabi sms-a u nastavne svrhe (Kennedy i Levy 2008) i slično. Danas smo svjedoci brojnih načina i oblika učenja jezika, materinskoga i inoga, koje s obzirom na stupanj uporabe suvremene tehnologije možemo promatrati u kontinuumu kojemu se na jednome kraju nalazi učenje u tradicionalnoj učionici uz uporabu tehnoloških pomagala, a na drugome učenje u kojemu ne sudjeluje nitko osim tehnologije (računala) i učenika. Nesumnjivo je da raznolikost i korjenite promjene u načinu na koji se odvija učenje zahtijevaju i sustavno promišljanje temeljnih načela pedagogije, didaktike i metodike, a time i glotodidaktike, kao i uloga te kompetencija sudionika nastavnoga procesa. Danas je informatička kompetencija jedna od osam ključnih životnih kompetencija, a kompetencije za e-učenje dio su kompetencija učitelja. Smatra se da učitelji, osim tehničke osposobljenosti, trebaju biti sposobni transformirati tzv. tradicionalne kompetencije da bi odgovarale „radikalnim promjenama (učiteljske) uloge i prakse“ (The eLearning Competency Framework for Teachers and Trainers, str. 4).

Cilj je ovoga rada na primjerima uporabe tehnologije u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika uputiti na izazove koje nastava uz pomoć tehnologije postavlja pred učenike i nastavnike stranoga jezika, kao i pred stručnjake čija je zadaća postaviti teorijske okvire takve nastave.

1. Novi mediji, informacijske i komunikacijske tehnologije u nastavi ili e-učenje?

Kao što je prethodno rečeno, posljedica je tehnološkoga napretka raznolikost oblika nastave, koju prati i raznolikost nazivlja. Danas se govori o novim medijima u nastavi, informacijskim i komunikacijskim tehnologijama (IKT) u nastavi te o e-učenju. Pri tome nije uvijek jasno odnose li se nazivi na isti ili na različite pojmove. Primjerice, Ito i sur. (2008: 8) služe se nazivom novi mediji kako bi „opisali medijsku realnost u kojoj se tradicionalniji mediji poput knjiga, radija i televizije, „susreću“ s digitalnim medijima, posebice interaktivnim medijima i medijima za društvenu komunikaciju“. U dokumentu Ministarstva obrazovanja, kulture i znanosti njemačke savezne pokrajine Saske (http://www.saarland.de/dokumente/thema_bildung/MEFebr2006.pdf) navodi se da se novi mediji od tradicionalnih razlikuju po tome što imaju digitalan prijenos podataka, informacije se mogu razmjenjivati nelinearnim putem, a omogućena je i interakcija. To bi značilo da se odnose na isti pojam kao i informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) koje Blurton (1999: 1) u dokumentu UNESCO-a definira kao „raznolik set tehnološkoga alata i resursa koji se upotrebljavaju za komunikaciju, kao i za stvaranje, širenje, pohranu i upravljanje informacijama“ te predviđa da će se uporaba IKT-a u obrazovanju „dramatično povećati“.

S druge strane, na mrežnoj stranici posvećenoj novim medijima (<http://www.dtp-neuemedien.de/neue-medien/beispiele-neue-medien.htm>) navodi se da se od sredine 90-ih godina 20. stoljeća pod nazivom novi mediji podrazumijevaju svi elektronički, digitalni i interaktivni mediji, kao i mediji u kontekstu multimedije i objavljivanja na internetu (njem. *Netzpublikationen*), a njihova uporaba u nastavi naziva se e-učenjem. Kao oblike e-učenja isti izvor navodi: *powerpoint*-prezentacije, učenje uz pomoć računala (eng. *computer based training*), učenje putem mreže (eng. *web based training*), interaktivnu bijelu ploču, virtualne učionice i zajednice u kojima se uči (eng. *learning communities*). Iz navedenoga proizlazi da e-učenje podrazumijeva uporabu novih medija ili IKT-a u nastavi (ako oba naziva isto znače). Takvo poimanje e-učenja sukladno je definiciji e-učenja u širem smislu u dokumentu o e-učenju Sveučilišta u Zagrebu (Anketa o e-učenju 2011). Prema navedenom dokumentu e-učenje u širem smislu „predstavlja visokokvalitetni proces obrazovanja u kojem nastavnici i studenti aktivno surađuju radi postizanja zadanih obrazovnih ciljeva. Pri tome se koriste informacijskom i komunikacijskom tehnologijom za stvaranje prilagodljiva virtualnoga okruženja u kojem razvijaju i upotrebljavaju multimedijalne interaktivne obrazovne materijale, ostvaruju međusobnu komunikaciju i suradnju, studenti izvršavaju pojedinačne ili grupne zadatke i projekte te provode kontinuiranu samoprovjeru i

provjeru znanja“ (Anketa o *e-učenju* 2011: 30). Iz navedenoga je vidljivo da je riječ zapravo o posebnome didaktičkome pristupu učenju u kojem važnu ulogu ima IKT.

E-učenje u užem smislu u istome se dokumentu definira kao „proces obrazovanja (proces učenja i poučavanja) uz uporabu informacijske i komunikacijske tehnologije koja pridonosi unapređenju kvalitete toga procesa i kvalitete ishoda obrazovanja.“ (Anketa o *e-učenju* 2011: 30). S obzirom na stupanj uporabe IKT-a razlikuju se četiri oblika *e-učenja*: klasična nastava licem u lice, nastava uz pomoć IKT-a, mješovita ili hibridna nastava te *online*-nastava (<http://www.srce.unizg.hr/proizvodi-i-usluge/obrazovanje/centar-za-e-ucenje/e-ucenje>). U prva dva oblika riječ je o klasičnoj nastavi koja je u slučaju nastave uz pomoć IKT-a obogaćena uporabom tehnologije. Hibridna je nastava kombinacija nastave u učionici i nastave uporabom tehnologija (koja se odvija izvan učionice), dok se *online*-nastava potpuno izvodi na daljinu pomoću tehnologija i nema kontakta učenika i nastavnika licem u lice u učionici.

Iz navedenoga se može zaključiti da je od svih triju naziva *e-učenje* najobuhvatniji, a u sebi uključuje IKT jer je uporaba IKT-a preduvjet *e-učenja*. Za razliku od njih *IKT* i *novi mediji* mogu se rabiti kao istoznačnice, a ako je potrebno razlikovati nedigitalne od digitalnih medija, nazivom *novi mediji* označavaju se potonji.

2. *E-učenje* i hrvatski kao ini jezik

Kada je riječ o *e-učenju* hrvatskoga kao inoga jezika, ono se odvija u svim oblicima: klasična nastava, nastava uz uporabu IKT-a, mješovita nastava i *online*-nastava, o čemu iscrpno pišu Kanajet Šimić i Cvikić (2012). U radu navode primjere uporabe IKT-a u nastavi i postojeće oblike mješovite nastave, a iscrpnije opisuju dva *online*-tečaja *Croatian Online* Sveučilišta Waterloo i *HiT-1* Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatske matice iseljenika te ističu njihove prednosti kada je riječ o poučavanju hrvatskomu nasljednih govornika.

Na temelju podataka koje navode Kanajet Šimić i Cvikić (2012) može se zaključiti kako je uz klasičnu nastavu licem u lice u *e-učenju* hrvatskoga kao inoga jezika najprisutnija nastava potpomognuta IKT-om, dok su mješovita nastava i *online*-nastava znatno rjeđe. Svaki od navedenih oblika nastave ima svoje posebnosti, a pred sudionike nastavnoga procesa postavlja različite zahtjeve.

3. IKT u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika

Premda navedena kao poseban oblik *e-učenja*, nastava uz pomoć IKT-a može imati mnoštvo različitih oblika, ovisno o dostupnoj tehnologiji i stupnju informatičkih kompetencija učenika i učitelja. U slučaju hrvatskoga kao inoga jezika najčešće je riječ o obogaćivanju klasične nastave uporabom audio i videozapisa (Bošnjak 2005, Buršić 2010, Hofman, 2010), a slabije su poznati primjeri posebno strukturiranih zadataka uz uporabu IKT-a, primjerice uporaba bloga (Ciglar 2010, Barkijević 2010) ili uporaba društvenih mreža i *chata* (Bošnjak 2010, Bošnjak i Cvikić 2010). Uporabom

IKT-a u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika može se smatrati i upućivanje učenika na samostalno služenje postojećim mrežnim stranicama namijenjenima učenju hrvatskoga, kao što su prijevodni njemačko-hrvatski leksički zadatci Goethe Verlaga (<http://www.goethe-verlag.com/tests/DK/DKTA004.HTM>) ili interaktivni nastavni materijali za učenje hrvatskoga jezika (<http://gloss.dlflc.edu/Default.aspx>). Uz pomoć IKT-a u nastavi mogu biti ravnopravnije zastupljene različite jezične djelatnosti, što je izrazito važno u slučajevima kada se hrvatski poučava u inozemstvu, a izloženost je jeziku ograničena. U takvim je nastavnim okruženjima IKT prikladan i za razvoj međukulturalne kompetencije (o važnosti međukulturalne kompetencije u ovladavanju hrvatskim više u Novak Milić i Gulešić Machata 2006).

No, uporaba IKT-a ne bi smjela biti puko popunjavanje nedostataka klasične nastave, već ju je potrebno metodički osmisлити i uklopiti u postojeći nastavni program, za što je nastavnike potrebno dodatno osposobiti te im dati priliku da se u njima izvješte. Istraživanja su pokazala (Meskill i sur. 2008) da razlike u shvaćanju uloge računala u nastavi jezika ne proizlaze iz dobi nastavnika (mladi nasuprot starijima), već iz stupnja iskustva nastavnika (iskusni nasuprot neiskusnima). Prilikom uporabe računala u nastavi (Meskill i sur. 2008) neiskusni su nastavnici usmjereni na računalu i njegovo „ponašanje“ tijekom nastave, dok su iskusniji nastavnici usmjereni na učenika. Usto neiskusni nastavnici više pozornosti pridaju sebi i vlastitom upravljanju nastavnom situacijom koju uporaba tehnike čini zahtjevnijom od „obične“ nastave, dok su iskusni nastavnici usmjereni na učeničko postignuće tijekom aktivnosti te na osnaživanje učenika. Pri tome iskusni nastavnici učeničko postignuće ne mjere kao ono što je napravljeno nego kao ono što je tijekom nastavnoga procesa naučeno.

Premda ne postoje sustavna istraživanja o ovoj temi, a time ni empirijski podatci, na temelju iskustva u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika te razgovora s nastavnicima, može se reći da su glavni razlozi uporabe IKT-a osuvremenjivanje nastavnih metoda, povećanje izloženosti određenim vrstama jezičnoga unosa, ali i prevladavanje poteškoća uzrokovanih heterogenim nastavnim skupinama te nedovoljnim brojem prikladnih udžbenika i priručnika. Naime, nedostatak udžbenika za pojedine razine znanja ili tipove učenika jedan je od najčešćih problema na koji se tuže predavači hrvatskoga kao inoga jezika, bilo da je riječ o lektorima hrvatskoga na inozemnim sveučilištima ili nastavnicima hrvatske nastave u inozemstvu. Taj nedostatak većina pokušava prevladati upravo uporabom tehnologije, preciznije rečeno, uporabom interneta.

3.1. Neke glotodidaktičke postavke uporabe interneta u nastavi inoga jezika

Uporaba interneta u nastavi pozitivno utječe na kvalitetu nastave, a time i na ovladavanje jezikom. Kao najveće prednosti uporabe interneta u nastavi Chun i Plass (2000) izdvajaju dostupnost autentičnih materijala, mogućnost komunikacije umrežavanjem, mogućnost uporabe multimedije te nelinearnu strukturu informacija. Iz navedenoga je vidljivo da uporaba interneta u nastavi osnažuje upravo ona obilježja

nastave koja su temelj suvremene nastave stranoga jezika: uporaba autentičnih materijala, razvoj komunikacijske i međukulturalne kompetencije, kao i svih jezičnih djelatnosti. Osuna i Meskill (1998) navode primjer različitih nastavnih aktivnosti za španjolski kao strani jezik u kojima se rabi internet. Učenici su kao najkorisnije ocijenili upravo one u kojima je aktivnost odgovarala uporabi jezika u stvarnome životu (planiranje putovanja, priprema jela prema receptu s interneta, traženje podataka o mjestima za izlaske).

Da bi uporaba interneta u nastavi bila što učinkovitija, nastavna aktivnost u kojoj se rabi treba biti pomno osmišljena. Brandl (2002) navodi primjere organizacije nastavnoga sata u kojima je internet uporabljen na različite načine, ovisno o stupnju uključenosti učenika i nastavnika u određivanje nastavnoga sadržaja (unaprijed pripremljeni materijali nasuprot zadatcima u kojima učenici sami traže materijale na internetu), broju dostupnih resursa (stranica ili poveznica) te vrsti zadataka (načini uporabe teksta). Na temelju postavljenih kriterija moguće je oblikovati nastavni sat utemeljen na tri različita didaktička koncepta. To su: nastava usmjerena na nastavnika, nastava u kojoj je nastavnik moderator i nastava koju određuje učenik.

Prema Brandl (2002) u prvome tipu nastave nastavnik je taj koji unaprijed odabire nastavni materijal te priprema zadatke uz njega. Riječ je zapravo o nastavi u kojoj je tradicionalni udžbenik zamijenjen mrežnom stranicom, no njihova su obilježja i svrha jednaki. Ipak, prednost je uporabe mrežne stranice u tome što nastavnik može odabrati tekst koji odgovara potrebama njegovih učenika, za razliku od udžbenika u kojemu tekstove odabiru autori i oni ne moraju nužno korespondirati s konkretnim učenicima koji se njima služe. U drugome tipu nastavnoga sata nastavnik zadaje zadatak, a učenici samostalno pretražuju internet pokušavajući riješiti zadatak. Pri tome nastavnik može unaprijed pripremiti poveznice na one stranice koje su u skladu s jezičnim znanjem učenika. Koje će od njih učenik posjetiti i što će na njima pročitati, odabir je samoga učenika. Brandl (2002: 91) naglašava da takvi zadatci obično uključuju „usporedbe, prikupljanje činjeničnih podataka, opise i kratke sažetke. Ishod je strogo određen, ali otvoren. Uloga učitelja može se opisati kao uloga vodiča i poma-gača“. Kao prednost toga tipa nastave Brandl (2002) ističe različite kognitivne procese koji se odvijaju tijekom samostalnoga rada, a koji osnažuju učenje, kao i pozitivan utjecaj na vještinu čitanja. Takve je zadatke potrebno pomno planirati jer učenici mogu biti prezasićeni količinom teksta i informacija. Osim toga, nastavnik treba biti spreman na najrazličitija pitanja učenika, kao i na raznolike odgovore te je potrebno postaviti vrlo jasne kriterije vrednovanja. Treći je oblik nastave potpuno usmjeren na učenika. On odabire temu, nastavni materijal i način rada. Sam postavlja ciljeve, odabire izvore i postavlja kriterije vrednovanja. Brandl (2002: 93) ističe da na taj način „učenik preuzima ulogu samostalnoga učenika usmjerenoga na sebe, potpuno odgovornoga za svoje ishode. Nastavnik je jedino uključen u ulogu moderatora koji nudi pomoć i vodstvo kroz proces onoliko koliko je nužno“. Brandl (2002) smatra da je takav oblik nastave pogodan za projektne zadatke na srednjem ili naprednom stupnju znanja ciljnoga jezika, a na početnome bi stupnju internetski izvori trebali

biti na materinskome jeziku učenika. Osnovna je prednost toga oblika nastave u konstruktivističkom pristupu učenju jer omogućuje učenicima izravan pristup informacijama i stvaranje novih veza s onim što već znaju. Usto je učenik izravno uključen u učenje jezika na način koji mu omogućuje razvoj posebnih vještina potrebnih za istraživanje.

Na temelju navedenih primjera Brandl (2002: 98) zaključuje da uporaba interneta u nastavi treba biti „utemeljena na jasnim pedagoškim razlozima, a tehnološka i razvojna pitanja treba pažljivo razmotriti“.

4. Mješovita i *online*-nastava hrvatskoga kao inoga jezika

U mješovitoj i *online*-nastavi nužna je uporaba IKT-a, odnosno dio nastave ili nastavni proces u cjelini odvija se u virtualnome okruženju za učenje i poučavanje (engl. *virtual learning environment* ili VLE) koje je sastavljeno od niza programskih sustava i alata. Za njihovu je uporabu nužno posebno osposobiti i učenike i nastavnike.

Kanajet Šimić i Cvikić (2012) navode nekoliko primjera tih oblika *e*-učenja hrvatskoga kao inoga jezika. Hibridna se nastava izvodi na Sveučilištu u Splitu i na Ljetnoj školi Sveučilišta u Bloomingtonu, SAD, a *online*-nastava na Sveučilištu Waterloo (tečaj *Croatian Online*) i Sveučilištu u Zagrebu (tečaj HiT-1). U navedenim je primjerima, i u mješovitoj i u *online*-nastavi, riječ o poučavanju i učenju putem sustava za *e*-učenje (engl. *learning management system* ili *LMS*), koji je u *online*-nastavi jedini medij poučavanja, a u mješovitoj je dopuna tradicionalnomu učenju. Dva se od navedenih kolegija hrvatskoga jezika (sveučilišta u Zagrebu i Splitu) služe nekom od inačica Moodlea, danas jednog od najupotrebljivijih sustava *e*-učenja, a druga dva sustava razvijena su na navedenim sveučilištima. S obzirom na to da se *online*-nastava odvija potpuno u virtualnome okruženju, njezine su posebnosti i zahtjevi koji se postavljaju pred učenike i nastavnike opsežniji od zahtjeva mješovite nastave. O tome će se raspravljati na primjeru *online*-tečaja HiT-1.

4.1. Uloge i kompetencije učitelja u *online*-učenju jezika – primjer tečaja HiT-1

HiT-1 je *online*-tečaj hrvatskoga jezika na početnoj razini znanja nastao kao zajednički projekt Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatske matice iseljenika i Srca uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Projekt se odvijao u tri faze: pripremnoj i glavnoj fazi te fazi provedbe projekta. Pripremna se faza sastojala od osiguravanja tehničkih preduvjeta za izradu tečaja te osposobljavanja nastavnika za rad u sustavu. Za potrebe tečaja standardni je sustav za *e*-učenje Sveučilišta u Zagrebu (inačica Moodlea) nadograđen dvama modulima potrebnima za učenje jezika: modulom za snimanje zvuka i modulom za interaktivne igre. Nakon toga započelo je osposobljavanje nastavnika.

Prema *Okviru za kompetencije učitelja i trenera za e-učenje* (<http://www.eife-l.org/competencies/ttguidelines>), potrebne kompetencije pokrivaju deset područja učiteljeva djelovanja: priprema poučavanja (u izvorniku *learning event*), proved-

ba poučavanja, potpora učenicima, procjenjivanje napretka učenika, promidžba dostupnosti, vrednovanje programa, upravljanje nastavnim okruženjem, doprinos obrazovnoj ustanovi, upravljanje vlastitim profesionalnim usavršavanjem i komunikacija. Premda su sva navedena područja djelovanja važna u *e-učenju*, pobliže ćemo se osvrnuti na prva tri.

4.1.1. Priprema poučavanja

Priprema poučavanja sastoji se od potpore učenicima i suradnicima za učinkovitu uporabu IKT-a, pripreme i nadgledanja poučavanja, dizajniranja nastavnih materijala te izrade, odnosno odabira nastavnih materijala (<http://www.eife-l.org/competencies/ttguidelines>). U slučaju tečaja HiT-1 nakon osposobljavanja za uporabu sustava za *e-učenje*, bilo je potrebno izraditi instrukcijski dizajn tečaja. Instrukcijski dizajn ima nekoliko elemenata: definiranje ciljeva *online*-tečaja, oblikovanje silaba, određivanje slijeda i strukture obrazovnoga sadržaja te odluka o načinu prikazivanja nastavnih materijala i metoda poučavanja koje će se primijeniti (www.carnet.hr). Ciljevi tečaja HiT-1 odabrani su s obzirom na potrebe budućih polaznika (o provedenoj analizi potreba više u Cvikić, Jelaska i Kanajet Šimić 2010), a kao ciljana razina znanja određena je razina sukladna stupnju A1 prema ZEROJ-u. Nakon toga oblikovan je silab. Tečaj se sastoji od 7 cjelina. Svaka cjelina sadrži pisani i govoreni tekst, leksičke i gramatičke vježbe, aktivnosti za uvježbavanje izgovora, diktat, aktivnosti za samoprocjenjivanje znanja, interaktivne jezične aktivnosti, domaće zadaće, rječnik, kulturološke informacije o Hrvatskoj i test kojim se provjeravaju jezični i komunikacijski obrasci svake cjeline. Svaka nastavna cjelina ima jednak slijed međusobno povezanih aktivnosti, a neke su od njih i uvjetovane (određenoj se aktivnosti ne može pristupiti ako prethodna nije napravljena). Odluka o načinu prikazivanja nastavnih sadržaja donesena je s obzirom na narav sadržaja (monološki ili dijaloški tekst, pisani ili govoreni tekst, vrsta jezične djelatnosti koja se razvija, jezična sastavnica i sl.) i mogućnosti sustava (lekcije, vanjske poveznice, različiti tipovi pitanja, interaktivne igre). Svi su nastavni materijali izrađeni za potrebe tečaja, a izrađene su i pripadajuće ilustracije. Odluka o nastavnim metodama uključivala je odabir načina na koji će u tečaj biti integrirana nastava u realnome vremenu. Naime, s obzirom na to da je riječ o tečaju jezika na početnoj razini, odlučeno je da se u tečaj uključi i govorna komunikacija u stvarnome vremenu putem sustava Webinar (virtualna učionica) i Skypea.

4.1.2. Provedba poučavanja

Prema *Okviru za kompetencije učitelja i trenera za e-učenje* provedba poučavanja sastoji se od omogućavanja poučavanja, omogućavanja vježbanja za učenike te praćenja učenikove aktivnosti i postignuća. Tečaj HiT-1 primjer je *online*-tečaja koji je kombinacija samostalnoga učenja uporabom sustava te nastave uživo u virtualnoj učionici. Da bi se učenike osposobilo za sudjelovanje na tečaju, pripremljene su upute o uporabi sustava, sa slikama i objašnjenjima na engleskome i španjolskome jeziku.

Izrađena je i uvodna cjelina čiji je cilj upoznati učenike s načinom na koji se sustav rabi te aktivnostima koje se u njemu upotrebljavaju. Prije početka tečaja svaki je polaznik dužan proći uvježbavanje uporabe sustava u uvodnoj cjelini. Također su pripremljene upute za uporabu sustava Webinar u kojemu se odvija nastava uživo u virtualnoj učionici, a u kojoj sudjeluje više osoba. Osim izrade nastavnih materijala, obaveze su nastavnika na tečaju HiT-1 praćenje aktivnosti učenika u sustavu, praćenje postignuća na ispitima, provjera i povratna informacija o zvučnim i pisanim zadaćama, otvaranje i zatvaranje pojedinih aktivnosti (omogućavanje dostupnosti) te organiziranje i provedba nastave uživo.

4.1.3. Potpora učenicima

Potpore učenicima važan je dio svakoga nastavnoga procesa, no u uvjetima e-učenja u kojima se učenik većinu vremena nalazi sam ispred računala te nema kontakta s nastavnikom ili suučenicima, potpora koju pruža nastavnik iznimno je važna. *Okvir za kompetencije učitelja i trenera za e-učenje* kao primjere potpore učenika navodi: potporu skupini učenika, zajednici za učenje i mrežama koje se služe IKT-om, pomoć učenicima u organiziranju učenja, pomoć u razvoju učenikove samostalnosti, samopouzdanja i učinkovitosti u pozitivnome nastavnom ozračju, upravljanje neformalnim učenjem i podršku u uporabi naučenoga. U tečaju HiT-1 upravo se svakodnevno sustavno praćenje učenikove aktivnosti, stalna potpora i ohrabrivanje učenika (*e-poštom, chatom* ili nastavom uživo) te individualni pristup tijekom nastave uživo u uvježbavanju i dodatnom objašnjavanju sadržaja s kojima učenik ima određene poteškoće pokazalo ključnim za napredovanje, nesmetan nastavak učenja i ovladavanja jezikom za sve polaznike, bez razlike u tome usvajaju li određene sadržaje brže ili sporije. I sami su učenici u završnoj evaluaciji naglasili važnost stalne potpore nastavnika, povratnih informacija i dodatnih objašnjenja koja su redovito dobivali.

5. Zaključak

Svrha je ovoga rada bila ponajprije otvoriti nova pitanja u vezi s nastavom hrvatskoga kao inoga jezika te potaknuti na promišljanje nastavne teorije i prakse s obzirom na novonastale okolnosti i svakodnevne tehnološke promjene. Ipak se nameću dva opća zaključka. Prvo, čak se i na temelju vrlo ograničena broja podataka i dostupnih primjera uporabe informacijskih i komunikacijskih tehnologija u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika pokazalo da količina i narav posebnosti takve nastave, kao i izmijenjene uloge učenika i nastavnika, zahtijevaju promjene i dopune glotodidaktičkih i metodičkih načela, odnosno postavljanje novih paradigmi nastavnoga procesa. To ujedno uključuje i nužnost dodatnoga osposobljavanja nastavnika te promjene u načinu njihova obrazovanja. Drugo, iako je riječ o relativno malome jeziku, osuvremenjivanje nastave hrvatskoga kao inoga jezika uporabom IKT-a, kao i prisutnost svih oblika *e-učenja* hrvatskoga jezika kao inoga, stavlja hrvatski uz bok s velikim svjetskim jezicima. Rezultat je to razvoja istraživanja ovladavanja hrvatskim kao

inim jezikom, kao i stručnosti i entuzijazma lektora i nastavnika, pa možemo pretpostaviti da će ovo područje kroatistike i u budućnosti nastaviti pridonositi razvoju struke i promidžbi hrvatskoga jezika u svijetu.

Literatura

- Ally, M. (2009) *Mobile Learning: Transforming the Delivery of Education and Training*. Edmonton: AU Press.
- Anketa o e-učenju (2011) *Centar za e-učenje*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Barkijević, I. (2010) *Mogućnost uporabe blogova u poučavanju hrvatskoga kao stranoga jezika*, 3. HIDIS, Zagreb (izlaganje).
- Blurton, C. (1999) *New Directions of ICT-Use in Education*, UNESCO, dostupno na <http://www.unesco.org/education/educprog/lwf/dl/edict.pdf>, zadnji pristup 20. siječnja 2012.
- Bošnjak, M. (2010) *Primjenjivost webinaru u nastavi jezika*, 3. HIDIS, Zagreb (izlaganje).
- Bošnjak, M. i Cvikić, L. (2010) *Kako nedostatke pretvoriti u prednosti?*, 3. savjetovanje lektora inojezičnog hrvatskog, Zagreb (izlaganje).
- Brandl, K. (2002) Integrating internet-based reading materials into the foreign language curriculum: from teacher- to student-centered approaches. *Language Learning & Technology*, 6(3), 87-107.
- Chun, D. M. i Plass, J. L. (2000) Networked multimedia environments for second language acquisition, u M. Warshauer i R. Kern (ur.) *Network-based language teaching: Concepts and practice*, New York: Cambridge University Press, 151- 170.
- Ciglar, Ž. (2010) *Kako uz pomoć bloga i portala smanjiti strah od jezika i pisma – iskustva u nastavi hrvatskoga jezika u Republici Makedoniji*, 3. HIDIS, Zagreb (izlaganje).
- Cvikić, L., Jelaska Z. i Kanajet Šimić, L. (2010) Nasljedni govornici i njihova motivacija za učenje hrvatskoga jezika, *Croatian Studies Review* 6, 113-127.
- Hofman, Lj. (2010) *Primjer uporabe dvd-a u poučavanju hrvatskog kao stranog jezika*, 3. savjetovanje lektora inojezičnog hrvatskog, Zagreb (izlaganje).
- <http://www.dtp-neuemedien.de/neue-medien/neue-medien-im-unterricht.htm>, pristupljeno 20. siječnja 2012.
- http://www.saarland.de/dokumente/thema_bildung/MEFebr2006.pdf, pristupljeno 20. siječnja 2012.
- <http://www.dtp-neuemedien.de/neue-medien/beispiele-neue-medien.htm>, pristupljeno 20. siječnja 2012.
- <http://www.srce.unizg.hr/proizvodi-i-usluge/obrazovanje/centar-za-e-ucenje/e-ucenje>, pristupljeno 20. siječnja 2012.
- Ito, M. i sur. (2008) *Living and Learning with New Media: Summary of Findings from the Digital Youth Project MacArthur Foundation*, dostupno na <http://digitalyouth.ischool.berkeley.edu/files/report/digitalyouth-WhitePaper.pdf>, pristupljeno 20. siječnja 2012.

- Kanajet Šimić, L. i Cvikić, L. (2012) E-učenje hrvatskoga kao nasljednoga jezika: trenutno stanje i razvojne perspektive, *Annales Pilar*, u tisku.
- Kennedy, C. i Levy, M. (2008) L'italiano al telefonino: Using sms to support beginners' language learning, *ReCALL*, 20/3, 315-330.
- Meskill, C. i sur. (2002) Expert and novice teachers talking technology: precepts, concepts, and misconcepts, *Language Learning & Technology* 6/3, 46-57.
- Novak Milić, J. i Gulešić-Machata, M. (2006) Međukulturalna kompetencija u nastavi hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika, *Lahor* 1/1, 69-82.
- Osuna, M. M. i Meskill, C. (1998) Using the World Wide Web to integrate Spanish language and culture, *Language Learning & Technology* 1/2, 71-92.

Croatian as a foreign language – computational environment and foreign language teaching methodology

This paper deals with *e-learning* and teaching Croatian as foreign language, more precisely with the aspects of foreign language teaching methodology within *e-learning*. In the introduction part the terms new media, ICT and *e-learning* are discussed. In the following section, the learning challenges encountered during *e-learning* are discussed based on the examples of different *e-learning* formats. The discussion evolves from two perspectives, namely the challenges encountered by students and those encountered by specialists in language teaching methodology.

Key words: *e-learning, Croatian as L2, language teaching methodology*